

Berlin – Pomnik Sinti i Roma

Historia

Eksterminacja Cyganów przez III Rzeszę to w języku romskim Porajmos – Pochłonięcie. W latach 1933 - 1945 Sinti i Romowie cierpieli jako ofiary prześladowań nazistowskich Niemiec. Nieznana jest nawet przybliżona liczba ofiar eksterminacji Romów, wikszość z nich nie miała obywatelstwa i dokumentów. Szacuje się jednak, że zginęło ich **około 500 tysięcy**, niektóre obliczenia mówią nawet o **2 milionach**. Sinti i Roma ginęli w obozach zagłady na terenie okupowanych państw Europy, a także z głodu i chorób w obozach pracy i koncentracyjnych. Wiele tysięcy osób pochodzenia romskiego zostało wywiezionych i wykorzystywanych do przymusowej pracy w rolnictwie, na budowach i w przemyśle.

Według propagandy nazistowskiej, opierającej się na uprzedzeniach, Cyganie byli ludźmi aspołecznymi, niepasującymi do „normalnego” społeczeństwa. Co więcej, z rasistowskiego punktu widzenia, byli podludźmi, a ich istnienie mogło zagrozić czystości i sile rasy aryjskiej. Naziści podkreślali pozaeuropejskie pochodzenie Romów. Jednakże Sinti i Roma, jako pochodzący z Indii, są bezpośrednimi potomkami Ariów. Stanowili więc problem dla ideologii nazistowskiej – byli bardziej aryjscy niż Niemcy.

Od początku lat trzydziestych niemieccy Cyganie poddawani byli przymusowej sterylizacji, byli zobowiązani do rejestracji, poddawania się badaniom rasowym, a następnie ograniczono ich swobodę poruszania się. W 1935 roku wprowadzono zakaz małżeństw między Cyganami i Niemcami. Następnie pozbawiono ich prawa wyborczego. Gdy utworzono obozy na terenie okupowanej Polski, rozpoczęto masowe wywożenie Cyganów z Niemiec. W styczniu 1942 około 5 tysięcy osób zostało zagazowanych w obozie zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem. W grudniu tego samego roku Heinrich Himmler nakazał wywiezienie wszystkich Cyganów do obozu zagłady Auschwitz-Birkenau. Umieszczono ich w Zigeunerlager - obozie cygańskim, który istniał przez 17 miesięcy.

Wikszość polskich Cyganów została wywieziona do obozów koncentracyjnych i tamże zginęła. W 1943 roku w Birkenau mieszkało około 23 tysięcy osób pochodzenia romskiego. Numery z literą Z [Zigeuner – Cygan] tatuowano na lewym przedramieniu. Rodzin nie rozdzielano, jak w przypadku Żydów, wszystkich kierowano do baraków. Cyganie żyli w strasznych, wciśniętych pogarszających się warunkach, często bez wody i jedzenia. Panowała ogromna śmiertelność, wybuchaly epidemie, ludzie umierali z głodu i chorób.

Od maja 1943 do sierpnia 1944 funkcję lekarza naczelnego „obozu cygańskiego” pełnił Josef Mengele, który przeprowadzał tam swoje badania antropologiczne, głównie na Romach i bliźniątach.

W lecie 1943 Niemcy zlikwidowali „obóz cygański”, mordując w komorach gazowych **20 tysięcy** ludzi.

Do Auschwitz wywożono również Cyganów z Protektoratu Czech i Moraw, Chorwacji, Węgier, Austrii, a także z Francji, Holandii, Belgii, Związku Radzieckiego, Litwy. Natomiast Rumunia wiżiła 25 tys. Cyganów w obozie koncentracyjnym w Transnistrii, gdzie zamordowano 11 tys. z nich.

Na terenach okupowanych w Europie Wschodniej naziści traktowali Cyganów podobnie jak Żydów. Rozstrzeliwali wszystkich napotkanych Cyganów. Często zabijano ich razem z Żydami i zakopywano w zbiorowych mogiłach.

Róża Kochanowska

Pamięć

Przez wiele lat od zakończenia II wojny światowej eksterminacja Cyganów była niezbadana i praktycznie zapomniana. Częściowo pozostaje tak do dzisiaj – zagłada Romów jest w cieniu zagłady Żydów. Rodziny pomordowanych wciąż nie doczekały się odszkodowań ze strony Niemiec. W Europie postawionych zostało bardzo mało pomników upamiętniających ofiary Sinti i Roma.

Na terenie muzeum Auschwitz-Birkenau, w bloku 13 znajduje się wystawa upamiętniająca Zagładę Romów. W Birkenau na odcinku BIIe, gdzie znajdował się „obóz cygański” postawiony został pomnik romskim ofiarom II wojny światowej.

W Berlinie w pobliżu budynku parlamentu, w 2012 roku utworzono miejsce pamięci Sinti i Roma, upamiętniające ofiary nazistowskiego reżimu.

Dani Karavan, twórca pomnika, stara się wyrazić tragedię Sinti i Romów przez prostotę projektu i założeń.

Miejsce pamięci określone jest ogrodzeniem ze szkła, na którym przedstawione są najważniejsze daty związane ze zbrodnią na Romach, po przeciwnej stronie umieszczono cytaty z wypowiedzi kanclerza Helmuta Schmidta i prezydenta RFN, Romana Herzoga o ludobójstwie Sinti i Romów. Do pomnika prowadzi prosta, metalowa brama.

Pomnik ma postać czarnego, piaskiego zbiornika z nieruchomą taflą wody [„studnia pamięci”]. Pośrodku znajduje się kamienny trójkąt, który codziennie w południe zanurza się i po chwili wynurza ponownie, za każdym razem znajduje się na nim kwiat – symbol życia. Na obramowaniu pomnika umieszczony został wiersz współczesnego włoskiego poety i kompozytora, Santino Spinelli’ego „Auschwitz” w dwóch językach niemieckim i angielskim:

Eingefallenes Gesicht

erloschene Augen

kalte Lippen

Stille

ein zerrissenes Herz

ohne Atem

ohne Worte

keine Tränen.

Pallid face,

dead eyes,

cold lips.

Silence.

A broken heart

without breath,

without words,

no tears.

Dooko?a zbiornika w ziemi? wpuszczone s? kamienie z nazwami obozów zag?ady i koncentracyjnych, gdzie gin?li Romowie.

W tle rozbrzmiewa muzyka skrzypiec, czasem prawie nies?yszalna, skomponowana przez muzyka jazowego Sinti, Romeo Franza.

Róża Kochanowska

Informacje praktyczne

Berlin – Pomnik Sinti i Roma

Simsonweg / Scheidemannstraße 10117 Berlin TIERGARTEN (pomiędzy Bramą Brandenburską i budynkiem Reichstagu Building).

<http://www.stiftung-denkmal.de/en/memorials/sinti-and-roma-memorial.html>